

University of Groningen

Boekbespreking "Flexibiliteit op de arbeidsmarkt: lusten en lasten ongelijk verdeeld"

Glebbeeck, Arie

Published in:
Tijdschrift voor Arbeidsvraagstukken

IMPORTANT NOTE: You are advised to consult the publisher's version (publisher's PDF) if you wish to cite from it. Please check the document version below.

Document Version
Publisher's PDF, also known as Version of record

Publication date:
2017

[Link to publication in University of Groningen/UMCG research database](#)

Citation for published version (APA):

Glebbeeck, A. (2017). Boekbespreking "Flexibiliteit op de arbeidsmarkt: lusten en lasten ongelijk verdeeld": CPB Policy Brief 2016/14. *Tijdschrift voor Arbeidsvraagstukken*, 33(3), 372-374.

Copyright

Other than for strictly personal use, it is not permitted to download or to forward/distribute the text or part of it without the consent of the author(s) and/or copyright holder(s), unless the work is under an open content license (like Creative Commons).

The publication may also be distributed here under the terms of Article 25fa of the Dutch Copyright Act, indicated by the "Taverne" license. More information can be found on the University of Groningen website: <https://www.rug.nl/library/open-access/self-archiving-pure/taverne-amendment>.

Take-down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

Downloaded from the University of Groningen/UMCG research database (Pure): <http://www.rug.nl/research/portal>. For technical reasons the number of authors shown on this cover page is limited to 10 maximum.

Bedankt voor het downloaden van dit artikel. De artikelen uit de (online)tijdschriften van Uitgeverij Boom zijn auteursrechtelijk beschermd. U kunt er natuurlijk uit citeren (voorzien van een bronvermelding) maar voor reproductie in welke vorm dan ook moet toestemming aan de uitgever worden gevraagd.

Boom

Behoudens de in of krachtens de Auteurswet van 1912 gestelde uitzonderingen mag niets uit deze uitgave worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch door fotokopieën, opnamen of enig andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Voor zover het maken van kopieën uit deze uitgave is toegestaan op grond van artikelen 16h t/m 16m Auteurswet 1912 jo. Besluit van 27 november 2002, Stb 575, dient men de daarvoor wettelijk verschuldigde vergoeding te voldoen aan de Stichting Reprorecht te Hoofddorp (postbus 3060, 2130 KB, www.reprorecht.nl) of contact op te nemen met de uitgever voor het treffen van een rechtstreekse regeling in de zin van art. 16l, vijfde lid, Auteurswet 1912.

Voor het overnemen van gedeelte(n) uit deze uitgave in bloemlezingen, readers en andere compilatiewerken (artikel 16, Auteurswet 1912) kan men zich wenden tot de Stichting PRO (Stichting Publicatie- en Reproductierechten, postbus 3060, 2130 KB Hoofddorp, www.cedar.nl/pro).

No part of this book may be reproduced in any way whatsoever without the written permission of the publisher.

info@boomamsterdam.nl
www.boomuitgeversamsterdam.nl

Flexibiliteit op de arbeidsmarkt: lusten en lasten ongelijk verdeeld

Euwals, R., De Graaf-Zijl, M., Van Vuuren, D. (2016). Flexibiliteit op de arbeidsmarkt. CPB Policy Brief 2016/14

Soms is eenvoudig rechttoe-rechtaan onderzoek het meest verhelderend. In ons land woedt al jaren de discussie over de oorzaken van de flexibiliseringsexplosie die we sinds de eeuwwisseling op de arbeidsmarkt waarnemen. Volgens sommigen is deze de weerspiegeling van een fundamentele verandering in de spelregels van het economisch bedrijf. Globalisering, informatisering en nieuwe productieconcepten leiden tot een sterke behoefte aan flexibiliteit, waardoor het vaste contract tot een twintigste-eeuws verschijnsel is gereduceerd. Anderen beschouwen de flexibilisering als een uitdrukking van individualisering en emancipatie van werknemers, die zich ontrukken aan de knellende banden van vaste verbintenissen en collectiviteiten. En nu laat het Centraal Planbureau in een tweetal rapporten zien dat het allemaal veel eenvoudiger en profaner is.

In het najaar van 2016 presenteerde het CPB in de jaarlijkse *Macro-economische verkenning* een internationale vergelijking. Daaruit bleek zonneklaar dat de flexibiliseringsgraad (inclusief zzp'ers) in Nederland flink hoger ligt dan in de omringende landen, zodat er voor deze toestand specifieke binnenlandse oorzaken moeten gelden. Welke oorzaken dat kunnen zijn, is het onderwerp van het kort daarna verschenen (en hier besproken) rapport. In beide gevallen is de aanpak zuiver beschrijvend, maar doeltreffend.

Zo laat het CPB met een aantal simpele schema's zien op welke punten een werkgever kosten en risico's kan omzeilen door voor een flexibele arbeidsrelatie te kiezen. 'Arbitrage' heet dat in het economenjargon. Punten waarop gearbitreerd kan worden, zijn: de ontslagbescherming, loondoorbetaling en re-integratieverplichting bij ziekte, loonkosten bij onproductieve uren, diverse cao-bepalingen (waaronder de inschaling van werknemers), afdracht van belastingen en sociale premies, en het al dan niet betalen van het wettelijk minimumloon. Het CPB trekt de conclusie: 'Als gevolg van Nederlandse wet- en regelgeving verschillen de kosten en risico's tussen flexibele en vaste arbeidsrelaties' (p. 3). We zouden ook kunnen stellen dat er sprake is van een schokkend ongelijk speelveld tussen vaste contracten en hun flexibele alternatieven.

De zzp'ers spannen de kroon. 'Alleen door gebruik te maken van zzp-constructies kunnen bedrijven alle arbitragemogelijkheden benutten', aldus het CPB (p. 6). De opmars van zzp'ers in ons land lijkt dus geenszins een mysterie. Hierbij dient overigens een onderscheid te worden gemaakt tussen zzp'ers met een sterke en een zwakke onderhandelingspositie. De eerste groep is in staat de fiscale voordelen, zoals de zelfstandigenaftrek, naar zichzelf toe te trekken, terwijl de tweede groep wordt gedwongen deze via tariefverlagingen door te geven aan derden. Zouden de zzp'ers zich dat zelf realiseren? Dat is een belangrijke vraag met het oog op het politieke draagvlak dat nodig zal zijn om weer een gelijk speelveld te creëren. Economen, zoals die van het CPB, zijn bij uitstek in staat te begrijpen dat fiscale regelingen veelal communicerende vaten zijn. Maar het heeft een hele tijd geduurd voordat burgers en politici doorkregen dat de hypotheekrenteaftrek vooral in de winsten van de banken belandde. En nu begint het pas langzaam door te dringen dat de zelfstandigenaftrek dikwijls in de zakken van de werkge-

vers en andere opdrachtgevers terechtkomt. Deze bewustwording is een belangrijke voorwaarde om de onbedoelde effecten van onze wet- en regelgeving te kunnen corrigeren. Het CPB verdient lof dat het met rapporten als deze aan de bewustwording bijdraagt.

Voor beleidsmakers liggen hier duidelijke lessen. Minister Asscher heeft de flexibilisering vooral trachten te bestrijden door bepaalde uitkomsten te verbieden. Zijn nieuwe wet schrijft voor dat tijdelijke contracten minder vaak mogen worden verlengd en dat de betrokken werknemers in vaste dienst moeten worden genomen. Naar het schijnt heeft dat nogal wat tijdelijke werknemers ontslag opgeleverd in plaats van een vast dienstverband. En het heeft de PvdA zeker niet de beoogde electorale populariteit gebracht. Dit alles is niet vreemd als je bedenkt dat het verbieden van bepaalde uitkomsten niets verandert aan de onderliggende oorzaken, dus het ongelijke speelveld. Aanpak van die oorzaken viel waarschijnlijk buiten de politieke realiteit van het broze verstandshuwelijk dat PvdA en VVD waren aangegaan, maar dat maakt hun rol niet geringer. Het CPB betoont zich sceptisch over de oplossingsrichting van een strengere regulering van flexibele arbeid. De bestaande werkgeversprikkel om kosten en risico's van een vast contract te vermijden worden er niet door weggenomen. De naleving van de regels vereist strikte handhaving en monitoring, die in de praktijk duur en lastig zal blijken.

De voorkeur van het CPB ligt onmiskenbaar bij het gelijker maken van het speelveld. Het rapport onderscheidt hiertoe een 'smalle' en een 'brede' variant. 'Smal' wil zeggen dat de bescherming en sociale zekerheid van vaste werknemers worden teruggebracht, terwijl 'breed' betekent dat die bescherming en zekerheid naar andere contractvormen (dus ook naar zzp'ers) worden uitgebreid. In beide gevallen voorvoelt het CPB echter de nattigheid van een stijgende collectieve lastendruk. 'Het wegnemen van kosten en risico's voor werkgevers kan gepaard gaan met een toename van de instroom in collectieve regelingen. Daarom ligt het voor de hand om een verschuiving van kosten en risico's te combineren met compenserende maatregelen om de instroom te beperken en zo te voorkomen dat de collectieve lasten stijgen' (p. 17). Aan deze wat verhullende zin ligt waarschijnlijk het schrikbeeld ten grondslag van de voormalige Ziektewet annex WAO, die in de uitvoering moeilijk beheersbaar bleken. De oplossing werd aan het begin van de eeuw gevonden door de ziektewet grotendeels te privatiseren en de aanspraken op een publieke arbeidsongeschiktheidsuitkering te beperken en te vertragen. Moeten we nu achteraf (met dit CPB-rapport in de hand) concluderen dat deze oplossing ons de hypergeflexibiliseerde arbeidsmarkt heeft opgeleverd?

Feit is in ieder geval dat Nederland vooral met de duur van de loondoorbetaling bij ziekte internationaal zeer uit de pas loopt. Stel dus dat we moeten concluderen dat een beteugeling van de flexibilisering niet mogelijk is zonder het ongelijke speelveld op dit punt te effenen. Dan zal er op enigerlei wijze opnieuw een collectieve regeling à la de voormalige ziektewet moeten worden opgetuigd. Zzp'ers zouden daar nog buiten kunnen blijven, maar een verplichte verzekering voor arbeidsongeschiktheid lijkt onvermijdelijk om het speelveld gelijker en de afwenteling van risico's beperkter te maken. Zo brengt de discussie over de doorgeschoten flexibilisering ons zomaar op het vertrouwde terrein van de inrichting

en de kosten van de verzorgingsstaat. Mijn politieke intuïtie zegt dat dit de oplossing er niet gemakkelijker op zal maken.

Arie Glebbeek, Vakgroep Sociologie, Rijksuniversiteit Groningen